

פנינים יקרים, רעיונות מכריקים, סיפורים נפלאים,
מהודך שיעורי הרב הגאון המשפיע,
פה מפיק מרגליות
רבי מאיר צוויבל שליט"א
מחבר ספרי נר המאיר

**ליל הסדר
בבחינת החנוכה**

בסימן תע"א פסק השולחן ערוך
שאסור לאכול בערב פסח מצה
שיוצא בה ידי חובתו בלילה, כדי
שתהיה אכילת מצת מצוה לתיאבון,
ובירושלמי (פסחים פ"י ה"א) איתא על
זה: 'כל האוכל מצה בערב הפסח
כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו',
וביאר הר"א ש'ושאר ראשונים משל
זה, דכאשר כנס האדם את אשתו
בחופה מברך לפניה שבע ברכות, וכמו
כן המצה בליל הסדר יש לפניה שבע
ברכות. עיי"ש.

נמצינו למדים שאכילת מצה בליל
פסחים יש בה בחינה של נישואין
חיווג. ובאמת כבר איתא כן בזה"ק
(רעיא מהימנא ח"ג רנא) ביתר ביאור ח"ל:
'מצה דלגו שמורה, ואינון שבע הנערות
הראויות לתת לה מבית המלך, ואתמר
עליהו (שמות יב) 'ושמרתם את המצות',
מצה איהי שמורה לבעלה, דאיהו ו'
וביה איתעביד מצוה. ומאן דנטיר לה
לגבי י-ה דגניזין במ"ץ מן מצה, ואינון
י"ם ה"ץ, ומני קודשא בריך הוא לברך
לה שבע ברכות ליל פסח דאינון שבע
הנערות דילה שצ"ם חנכ"ל. עכ"ל.
ומבאר כנ"ל, שבאכילת המצה יש
ענין זיווג כנישואי חתן וכלה, וכאמור.

ונראה לבאר הענין בזה, דהנה יציאת
מצרים והימים הבאים אחריהם היו
הכנה לרגע הגדול של מעמד הר סיני
שבו זכו ישראל למדרגה הגדולה
ליכנס כביכול לחופה ולהתקשר
להקדוש ברוך הוא כאשה לבעלה.
וההתחלה של כל זה היתה בליל
הסדר, וזה חוזר וניעור בכל שנה
מחדש.

והנה כאשר נתבונן נראה כמה וכמה
דברים בליל הסדר שדומין לשמחת
נישואין, ויבארו אחת לאחת:

א. גבי נישואין נאמר (סוטה יז) 'איש
ואשה שזכו שכינה ביניהם, שהשכינה
הקדושה בכבודה ובעצמה שורה בבית

(מאמר המאיר)

**החילוק בין בחינת 'מה' שבקדושה
ל'מה' שבטומאה**

ביאור שאלת בן הרשע

בהגדה של פסח: כנגד ארבעה בנים
דברה תורה, אחד חכם ואחד רשע ואחד
תם ואחד שאינו יודע לשאול, 'רשע מה

הוא אומה, מה
העבודה הזאת
לכם, לכם ולא לו
ואף אתה הקהה
את שיניו ואמר
לו בעבור זה
עשה ה' לי בצאתי
ממצרים, לי ולא
לו'. וכבר נשתברו
קולמוסים רבים
לבאר הענין של
בן הרשע וההבדל
בין שאלתו
לשאלת הבן
החכם.

השפע שיויר לכבוד פסח

הנה ידוע גודל ההוצאות שישארל
מוציאין לספק צרכי החג, ובכל יום ויום
שהחג מתקרבת, ההוצאות מתרבות,
ויש לרמז בדרך צחות, דהנה בקריאת
התורה בפרשת פקודי, כשהקורא מגיע
להפסוק 'ואת האלף' שטעמו אזלא גרש,
יש המזמירין עמו מלת ואת האלף, לרמז
שצריכין לסכום האלף, כדי לספק צרכי
החג, אכן בפרשת ויקרא שההוצאות כבר
מתרבות, יש אל"ף זעירא, לרמז שהסכום
של אל"ף כבר זעיר ואינו מספיק, אכן
כשמגיעין לפרשת צו, שהוא השבוע שחל
בה פסח, יש בה מ' זעירא אצל מלת
מוקדה, שאז אפילו המיליאן זעירא, כדי
לכלכל ההוצאות ולקיים בשלימות כל
דכפין ייתי ויכול.

והנה בשנה זו שחל ערב פסח בשבת
כבר כתב בעטרת ישועה (ליקוטים לפסח)
שמוסגלת בקל להמשיך שפע רב לישראל,
וסימנא מילתא שתיבות ש'בת ע'רב פ'סח
ר"ת שפע, ויה"ר שנזכה לקבל השפע מן
השמים.

**החילוק בין
בחינת 'מי'
שבאדם
לבחינת 'מה'
שבבהמה**

ונראה לבאר את
הדבר באופן מחודש, בהקדם פרפרת
נפלאה דמתאמרא בשם הגאון מוויילנא

זצ"ל לרמז במה שאמרו חז"ל (אבות פ"א
מ"ד) 'אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי
מה אני, דהנה הדרך הוא שעל אדם
שואלים 'מי זה', דהיינו שידוע שהוא אדם
רק ששואל מי
זה, ואילו כאשר
רוצים לשאול על
בהמה שואלים
'מה זה', דהיינו
איזה סוג ומין
הוא, וזהו שאמרו
'אם אין אני לי,
פירוש שאם
האדם אינו חושב
רק על עצמו,
אלא מבין שישנם
גם אנשים אחרים
בעולם וחושב
גם על זולתו, אז
'מי לי', הרי הוא
במדרגת האדם
ששואלין עליו 'מי
הוא', אבל 'כשאני
לעצמי', כאשר
האדם חושב רק
על עצמו ואינו
נותן לב לזולתו,

'מה אני', הרי הוא נמשל כבהמות נדמה
ששואלין עליו 'מה זה'. עכתו"ד.

ליל הסדר בבחינת התעלה

שקשר הנישואין מתנהל בה באופן הראוי והנכון, ובלייל הסדר נמי מצינו שהשכינה הקדושה שרויה בבתי ישראל בזמן נשגב זה, כדאיתא בדברי **הזוה"ק** (פרשת בא) הידועים שאומרים בלייל הסדר.

ב. ידוע מה דאיתא בזוה"ק (ח"ג ר"ט) על הפסוק (תהלים קמ"א) 'ישמח ישראל בעושי' שהאבות ואמהות יורדים מגן עדן ובאים להשתתף בשמחת נישואי צאצאיהם יחד עם קודשא בריך הוא. וכמו כן מובא (שיח זקנים ח"ה) בשם **הרה"ק מהרי"ד מבעלזא** זי"ע שהאבות באים בלייל הסדר להסב יחד עם צאצאיהם. (ועי' גם בתפארת שלמה עה"פ ולקח הוא ושכנו כע"ז).

ג. ענין הריקודין הוא אחד מעיקרי הדברים בשמחת נישואין, כידוע שהצדיקים מסרו נפשם על מצוה זו ולא חסו על כבודם וזמנם, וכמו שמובא בגמרא על רבי יהודה בר אילעאי שהיה מרקד עם בד של הדס, וכן שאר אמוראים, כדאיתא בכתובות (ד). ובלייל הסדר מצינו כענין הזה שהקדוש ברוך הוא מרקד כביכול על בתי ישראל, וכמו שפירש הרה"ק **הקדושת לוי** זי"ע על הפסוק (שמות י"ב כו) 'אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים', שהקדוש ברוך הוא כביכול שמח ורקד על כל בית ובית מישראל 'דא וואוינט א יוד' 'דא וואוינט א יוד'.

ד. במסכת ברכות (א) נאמרו הפלגות גדולות בגדול מעלת המשמח חתן וכלה, ודרשו שם שהעושה כן זוכה לתורה. וכמו כן בלייל הסדר, על ידי אכילת מצה ומרור המזככים את האדם עושים הכנה לחג השבועות להיות מוכשר לקבל את התורה.

ה. עוד אמרו במסכת ברכות שם שכל המשמח חתן וכלה כאילו בנה אחת מחברות ירושלים, וכמו כן בלייל הסדר, על ידי סיפור יציאת מצרים מקרבין את הגאולה, וכמו ששמעתי בשם **הגה"צ משאפראן** זצ"ל שלכן אומרים אחר הסדר הפיוט של 'א-ל בנה ביתך בקרוב', כיון שעשו הכנה לזה.

ו. כל המשמח חתן וכלה כאילו הקריב תודה (ברכות שם), ובחז"ל **סופר** (ורדות עמוד רמז) הביא בשם **האברבנאל** שהמצה הוא כמו קרבן תודה, עיי"ש.

ז. בשמחת נישואין מצינו ענין להרבות בדברים, וכדאיתא בגמרא (ברכות ו) 'אגרא דבי הילולי מילי' דהיינו לשמח את החתן בדברים. וכמו כן בלייל הסדר

מאמר המאיר

בפסח מתחילים מן 'הריעו לה' כל הארץ'

הרוקח בדיני ברכות מביא המנהג שאין אומרים מזמור לתודה בשחרית של שבת ויום טוב, לפי שהוא כנגד קרבן תודה, ואין מביאין תודה בשבת ויום טוב, וכמו כן אין אומרים אותה בחול המועד פסח מפני החלות חמץ שבאו עמה, וכתב שם: 'ושמעתי על ה"ר אליהו שלא היה מדלג כי אם שתי תיבות הללו 'מזמור לתודה' והיה מתחיל הריעו לה' כל הארץ, מפני שהוא שבח של הקדוש ברוך הוא'. ע"כ.

ונראה לרמז לזה ביוצרות לשבת הגדול: 'ואפתח בדבר הלכה', הלכ"ה נוטריקון 'הריעו לה' כל הארץ', לרמז שבפסח מדלגים התיבות 'מזמור לתודה' ומתחילים מן 'הריעו לה' כל הארץ'.

בשבת הגדול התעלו ישראל מבחינת 'מה' לבחינת 'מי'

והנה ישראל במצרים היו בדרגה נמוכה מאוד, נתונים בתוך ערוות הארץ ושקועים במ"ט שערי טומאה, עד שכמעט לא ניכר ההבדל ביניהם לבין המצרים, וכאשר מעיד הנביא (יחזקאל ט"ז ז) 'ואת ערום ועריה', והיו בבחינת 'מה' כבהמה. אכן בשבת הגדול משכו ידיהם מעבודה זרה ולקחו להם צאן של מצוה, ונתעלו בבת אחת למדרגה גבוהה עד שהפכו מבחינת 'מה' לבחינת 'מי'. ואולי לכן קוראים לשבת זו 'שבת הגדול', כי החילוק בין 'מה' ל'מי' הוא ה', ולהורות שבשבת זו 'ה' - גדול',

הרשע בבחינת 'מה' כבהמה

ובזה יש לבאר הפסוק (תהלים נ טז) 'ולרשע אמר אלוקים מה לך', דהיינו שהקדוש ברוך הוא מזהיר כביכול את הרשע ואומר לו 'מה לך' כלומר, ראה לאיזה מדרגה שפלה הגעת שיש לך בחינת 'מה' כבהמה, אבל אצל הצדיק כתיב (שם כה יב) 'מי' - זה האיש ירא ה', שירא ה' הוא בבחינת 'מי' כאדם, וכן כתוב (שם לד יג-טו) 'מי' האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב נצור לשונך מרע וגו' שהאיש שהוא חפץ לזכות בחיי עולם ונוהג בכל אלו הענינים, שנוצר לשונו מרע ושפתיו מדבר מרמה, סר מרע ומבקש טוב, מבקש שלום ורודפו, הרי הוא זוכה להיות בבחינת 'מי'.

פני התנאים היו מאירין כפני החמה בלייל הסדר

האמרי נועם עמד על מה שכתוב בהגדה: 'מעשה ברבי אליעזר וכו' עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית', ודקדק מדוע אמרו התלמידים בלשון רבים 'רבותינו' ולא אמרו כל אחד ואחד לרבו. ותיירץ דזה בא ללמדנו לקח גדול, דאף על פי שהצדיקים האלו באו ממקומות שונים וכל אחד היה תופס ישיבה לעצמו עם תלמידים, עם כל זה לא היה פירוד וזלזול בין התלמידים כמו שמצוי לפעמים שכל תלמיד אומר שרק רבו הוא צדיק, ומזלזל ברבו של השני, אלא הם החשיבו את כולם כרבותיהם, גם מי שלא היה הראש ישיבה שלהם, וקראו לכולם 'רבותינו'. עיי"ש.

ואפשר לתרץ עוד באופן אחר, על פי שמובא בשם **צאצאי החתם סופר** זי"ע שהעידו עליו שבשעת ליל הסדר היו פניו מאירים כזוהר הרקיע עד שאי אפשר היה להסתכל בפניו. ובוודאי היו כן גם אצל התנאים הקדושים האלו, שהיו פניהם מזהירים ומאירים ולא יכלו להסתכל בפניהם לידע כל אחד מי הוא, על כן אמרו בכללות לכולם 'רבותינו'.

ליל הסדר בבחינת התורה

איכא מצוה להרבות בדברים, וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח. ואפילו המצה נקראת על שם זה 'לחם עוני', לחם שעונין עליו דברים הרבה.

ח. בשמחת נישואין מצינו שעשו תקנה שלא לבייש, כי הנה ברכת האירוסין שמברכים קודם הקידושין היה ראוי שהחתן בעצמו יברכו, אלא מפני שאין הכל בקיין בדבר תיקנו שהמסדר קידושין מברך ברכה זו ומכוון להוציא את החתן ואת הכלה כדי שלא לבייש את מי שאינו יודע. וכמו כן מצינו במשך ליל הסדר שמכסין את המצות בכל פעם שנוטלין את הכוס לידים שלא לבייש את המצות.

ט. אמרו חז"ל (פרקי דרבי אליעזר פרק טו) שהחתן דומה למלך, והרבה פרטי דינים ומנהגים יוצאים מכלל זה, וכמו כן בליל הסדר יושבין מסובין כמלך, ונוהגין בהרבה ענינים דרך חירות ומלוכה.

י. נהגו בהרבה מקומות שעושים קודם החתונה סעודה לעניים וקוראים לה 'ארימץ חתונה', ומזמנים את העניים ונדכאי הלב ליטול חבל בשמחה, וכמו כן בליל הסדר מזמנים את העניים בתחילה ואומרים 'כל דכפין ייתי ויכול כל דצריך ייתי ויפסח'.

יא. החתן כשיצא לחופה לובש קיטל לבן וכמו כן נוהגין ללבוש בליל הסדר.

יב. מניחים אפר על ראש החתן וזכר לחורבן, לקיים את הפסוק (ותהלים קלז ו) 'אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי', וכמו כן בליל הסדר נוהגין לאכול ביצים עגולות כאבלים וזכר לחורבן בית המקדש.

יג. החתן זוכה למחילת עוונות, כדאיתא במסכת יבמות (סו) אמר רבי חמא בר חנינא כיון שנשא אדם אשה עוונותיו מתפקקין, שנאמר (משלי יח כב) 'מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מאת ה''. וכמו כן בליל הסדר זוכים ישראל למחילת עוונות, וכמו שכתב החיד"א בשם זקינו בעל החסד לאברהם שכל שלושים יום קודם הפסח הקדוש ברוך הוא מוחה עוונותיהם של ישראל עד שאנו מגיעים לליל הסדר חשוכים מכל חטא ומנוקים מכל עוון.

מאמר המאיר

והקדושה שעתידין לקבל בהר סיני ונדרשת ב"ג מידות, ובזכות קדושת יוסף הצדיק שהיתה חופפת עליהם ולכן נס מפניהם.

הוויכוח בין משה רבינו לפרעה הרשע על פחותי ישראל שבבחינת 'מה'

ועל פי זה יבואר כמין חומר הדין ודברים שהיה בין פרעה למשה רבינו אחר מכת חושך (שמות י כד-כו), דפרעה הרשע אמר למשה: 'לכו עבדו את ה' רק צאנכם ובקרכם יוצג', פירוש, אתם הצדיקים ועובדי ה' שאתם במדרגת אנשים, הנכם יכולים לילך ולעבוד את ה' כרצונכם, אולם 'צאנכם ובקרכם', דהיינו הרשעים והפחותים שהם במדרגת 'מה' כבהמה, אותם תניחו אצל, כי הם חלקי ונחלתי ומה להם ולעבודת ה'. אולם משה רבינו לא הסכים לטענת הסטרא אחרא והשיב לו: 'גם מקננו ילך עמנו כי ממנו ניקח לעבוד את ה' אלוקינו', כלומר, לא כמו שאתה חושב שבבחינת הבהמה הוא ירושה לך לעולם ואין בהם תקוה, אלא גם הם יבואו איתנו כי אין לך אדם שאין לו שעה וכל אחד יכול לשוב בתשובה ולהתעלות ברגע

שגדלו בה' ונהפכו מבחינת 'מה' לבחינת 'מי'.

וזהו שאנו מתפללים בליל הסדר: 'זך שוכן מעונה קומם קהל עדת מ"י מנה', דהיינו שיקומם ויחון את עדתו שהם מעולים בדרגתם ונמנים בבחינת 'מי'.

בקריעת ים סוף באו ישראל לבחינת 'מה' שבקדושה

אכן נראה להוסיף ולחדש שכאשר האדם מתעלה עוד יותר ועובד את ה' יתברך למעלה מדרך הטבע אז הוא שב ונעשה בבחינת 'מה', דהיינו ששואלין עליו 'מה זה', איזה סוג הוא, אדם או מלאך, ולכן מצינו בקריעת ים סוף שנתעלו אז ישראל למעלות רמות ביותר עד שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, שאל שרו של ים 'וכי מה בין אלו לאו', דגם ישראל וגם המצרים הם בבחינת 'מה', זה לריעותא וזה לטיבותא.

ובזה יש לפרש מה דאיתא במדרשים (עין תנחומא פרשת נשא, ישמח משה פרשת בשלח): 'הים ראה וינס, מ"ה ראה, ברייתא דרבי ישמעאל ראה, ארוננו של יוסף ראה', דהיינו שהים ראה שנתעלו ישראל למדרגת מ"ה שבקדושה בזכות התורה

שיטת הצדוקים שלא לגמול חסד עם הזולת

כאשר הדבר בא על חשבון עצמו

ידוע הוויכוח שהיה בין חכמי ישראל לצדוקים, שהם היו מפרשים את הפסוק (ויקרא כג טו) 'וספרתם לכם ממחרת השבת וגו' כפשוטו, שלעולם קוצרין את העומר ביום ראשון בשבת, שלא כחכמינו ז"ל שפירשו הכוונה דהיינו ממחרת יום טוב הראשון של פסח.

ונראה לבאר בדרך צחות ענין הוויכוח, דהנה מנהג המדינה הוא שביום ראשון שובתים כל העסקים ובני אדם פנויים ממלאכתם, והנה היום הראשון של ימי הספירה הוא כנגד מידת חסד שבחסד, והצדוקים רוצים שלעולם יחול 'חסד שבחסד' ביום ראשון, כי אינם מוכנים לעשות חסד עם הזולת אלא אם כן הם פנויים ממלאכתם ואין הדבר גורע משלהם מאומה, אבל חכמי ישראל אומרים שיום זה יכול לחול גם בשאר ימי השבוע, כי בכל יום ובכל עת צריכים לעשות חסד עם השני, בין אם פנויים מהעסקים ובין אם עסוקים עד למעלה ראש, בכל רגע צריך אדם להיות מוכן ומזומן לקרוע מעצמו למען חברו.

מאמר המאיר

שאנו אוכלים על שום מה, 'מרור זו שאנו אוכלים על שום מה, דהיינו שבזכות אכילות אלו של מצוה אנו זוכים להתקדש ולבוא למדרגת 'מה' כמו שהיה ביציאת מצרים.

והשתא נבוא לבאר את שאלת הבן הרשע, ואמר בעל ההגדה ד'רשע מ"ה הוא אומר, פירוש שטענתו הוא על ענין המ"ה, שהוא תמה ושואל מ"ה העבודה הזאת לכם, דהיינו אתם באים לעבוד את ה' יתברך עם בחינת מ"ה, הלא בחינה זו שלי הוא ודכוותי'. אולם האמת הוא ש'לכם ולא לו', שבחינה זו היא בחינת מ"ה אחרת, של צד הקדושה, והיא שייכת רק לנו ולא לו, ובזה אנו מקהין את שינוי ואומרים לו: 'בעבור זה עשה לי בצאתי מצרים', פירוש,

שבחינה זו של מ"ה עשה ה' לנו בצאתינו מצרים והעלה אותנו אליה בשעת קריעת ים סוף ובמתן תורה, ואדרבה 'לי ולא לו', דהיינו מדרגה גדולה וגבוהה ביותר שרק אנו זוכים לה על ידי קיום המצוות בלילה זה.

באכילת ג' מצות זוכים למעלות כהונה לוי וצדיקי ישראל

ידוע מה דאיתא בספ"ק בשם האריז"ל ששלוש המצות של ליל הסדר מכוונים כנגד כהן לוי ישראל, והנה צורת המצה עגולה היא, כמו האות סמ"ך.

ונראה לבאר דזה רומז לכל אחד כפי ענינו, המצה של כהן רומז לברכת כהנים שיש בה שישים אותיות, ולהורות שעל ידי אכילת מצה אפשר לזכות לברכת כהנים. המצה של לוי רומז לשישים מסכתות שבש"ס, דהנה ידועים דברי הרמב"ם בהלכות שמיטין ויובלות (פ"ג ה"ג) שתלמידי החכמים ועובדי ה' הפורקים מעל צוארם עול חשבונות הרבים הרי הם בבחינת שבט לוי, ולכן המצה עגולה לרמז על ס' מסכתות, ולהורות שעל ידי אכילת מצה מזככים את הגוף לזכות לאור התורה. ומטעם זה חוצים את המצה לשנים, דהנה כתב הבעש"ט על הפסוק (תהלים יט ח) 'תורת ה' תמימה' שהתורה הקדושה עדיין תמימה היא כאילו לא נגע בה אדם מעולם, דכל מה שלמדו בה וחדשו בה אין זה אפילו כטיפה מן הים, ולכן מחלקים את המצה ומסמינים את חציה הגדול, לרמז שרוב התורה הקדושה עדיין טמונה לעתיד לבוא. והמצה של ישראל רומז על כללות ישראל, ועל המחול שהוא כאות סמ"ך שעתיד הקב"ה לעשות לצדיקים בגן עדן, כי על ידי אכילת מצה מקרבין את הגאולה. ודו"ק.

לעיתיד לבוא יטבלו המצה רק בחרוסת

כתב הרמב"ם בהלכות חמץ ומצה (פ"ח ה"ח) וז"ל: בזמן הזה שאין שם קרבן פסח, אחר שמברך המוציא לחם חוזר ומברך על אכילת מצה ומטבל מצה בחרוסת ואוכל, ובהשגות הראב"ד כתב על זה: א"א זה הבל, דהיינו שפליג על זה שכתב שמטבלים המצה בחרוסת.

ובספר שולחן הטהור להרה"ק מקאמארנא זי"ע כתב לבאר דברי הראב"ד ז"ל על פי מה שכתב האריז"ל (שער רוח הקודש) שמי שהוא משורש קין צריך להזהר לשים מלח על השולחן, עיי"ש, ולפי זה פירש דברי הראב"ד 'הבל הוא', דכוונתו הוא שדין זה של הרמב"ם שמטבל את המצות רק בחרוסת ולא במלח הוא רק למי ששרשו מהבל, אבל מי שבא משורש קין חייב לטבל את המצה במלח ולא סגי ליה בחרוסת. עכדה"ק.

ונראה להוסיף ולבאר כע"ז באופן אחר, דהנה הטעם שמטבלים את הפת במלח הוא במקום המלח ששמו במקדש על הקרבנות (או"ח סימן קסז), ואם כן כאשר יבנה בית המקדש במהרה בימינו ויחזרו הקרבנות לסדרן לא נצטרך עוד לטבל את הפת במלח, והנה הב"ל נוטריקון לשנה הבאה בירושלים, ובזה יש לבאר כוונת הראב"ד ז"ל, דבא לומר שמה שכתב הרמב"ם שאין צריך לטבל את המצה במלח אלא בחרוסת הוא הב"ל, דהיינו שהוא הלכתא למשיחא, כאשר יבנה בית המקדש ולא יצטרכו לשים פת במלח, אבל עכשיו בימינו עדיין חייבים אנו לטבל את הפת במלח.

את המצה ואת המרור, אנו חוזרים ומתעלים למדרגות גבוהות מאוד ובאים לבחינת מ"ה שבקדושה שהיתה בשעת קריעת ים סוף, ולכן אומרים בליל הסדר מ"ה נשתנה הלילה הזה' שבליילה הזה אנו נשתנין לגמרי לבחינת מלאך שהוא בבחינת מ"ה, וזהו שאנו אומרים: מצה זו

ממדרגת מ"ה למדרגת מ"י וממילא אי אפשר להתייחס מהם ולהפקירם. ולא זו בלבד, אלא גם בחינת מ"ה עצמה שאתה חושב ששלך היא גם זה אינו נכון, כי ממנו ניקח לעבוד את ה', דישנה גם בחינת מ"ה שבקדושה שהיא עבודת ה' יתברך במסירות נפש ולמעלה מדרך הטבע ועמה נעבוד את ה' יתברך אחר יציאת מצרים.

וזהו שרמז לו 'ואנחנו לא נדע מ"ה נעבוד את ה' עד בואנו שמה', פירוש, שגם בבחינת מ"ה נעבוד את ה' יתברך כאשר נבוא שם אל המדבר, וכאשר היה בקריעת ים סוף ובמעמד קבלת התורה שהתעלו ישראל למדרגת מ"ה שבקדושה, וכאמור.

בליל הסדר נוטלים את הבחינת מ"ה של הרשע ומעלין אותה לקדושה

והנה בכל שנה ושנה בליל הסדר, כאשר אנו מקיימים את מצוות הלילה ואוכלים

כדפרת נאה לקשר י"ג ענינים בפיז אחר מ' ידע

י"ג רמזים על גודל מעלת וקדושת יום טוב שני של גלויות

קרויים בלשון רבים, זרעים, נשים, נזיקין, קדשים, טהרות, חוץ מסדר מועד שהיא קרויה בלשון יחיד, ואפשר לומר שנקרא כן על שם יום טוב שני של גלויות, להורות על חשיבותו שעושים אותו לשם שמים בלבד בלי כוונת קיבול שכר.

יום טוב שני אין בו סימן קללה

והרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב זי"ע פירש את הגמרא בשבת (קמ"ה) 'מפני מה מועדים שבבבל שמחים מפני שלא היו באותה קללה דכתיב (הושע ב יג) 'והשבתי כל משושה חגה חדשה ושבתי וכל מועדה', דקאי על יום טוב שני של גלויות ששמחים בו יותר מיום טוב ראשון, מפני שביום טוב ראשון ישנו סימן קללה 'ומפני חטאינו גלינו מארצנו', מה שאין כן ביום טוב שני ליכא לסימן זה.

מילת יצחק אבינו ביום טוב שני

וראה גם גודל החשיבות של יום טוב שני, במה שדקדק היעב"ץ בסידורו שהברית מילה של יצחק אבינו חל ביום אחרון של פסח, וכתב: 'ומזה תראה שיש עיקר גדול ביום שני של גלויות'.

מעלת שני ימים טובים שיכולים לחול בכל ימי השבוע

ומעלה מיוחדת ישנה ליום טוב שני של גלויות, דהנה כל חג ומועד יש לו ימים בשבוע שאינו יכול לחול בהם לעולם, וכגון הכלל של לא אד"ו ראש, ולא בד"ו פסח, וכן בשאר ימים טובים, אמנם על ידי שמוסיפים יום טוב שני של גלויות שוב יכול כל יום בשבוע לזכות לכל המועדים הכתובים בתורה, אם לא ביום הראשון אזי ביום השני.

יום טוב שני נרמז קודם ליום טוב ראשון מחמת חביבותו

ויש לומר עוז, בהקדם מה שכתב החתם סופר בפרשת קדושים על הפסוק (ויקרא כג מ) 'ידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל', דראשי התיבות של 'משה את מועדי ה' הוא אמי, ושל 'אל בני ישראל' ראשי תיבות

חיים מצאנו זי"ע בביאור הירושלמי, דמעלת היום טוב שני של גלויות גדולה כל כך עד שאי אפשר אפילו לשלם שכר על זה ומקיימים אותו לשם שמים שלא על מנת לקבל פרס, ולכן אמרו שאין מקבלים שכר אלא על יום אחד בלבד. עכ"ד.

סדר המצות לרמז שכולם חייבים בסיפור יציאת מצרים

קודם שמתחילים ההגדה נוטלין את המצה האמצעית וחולקין אותה לשנים, ונהגו שלא לחלוק שוה בשוה, אלא דווקא חלק גדול וחלק קטן.

ונראה לבאר טעם הדבר בדרך רמז, דהנה בעל הגדה מחייב כ"א בסיפור יציאת מצרים, ואפילו החכמים והזקנים ונבונים ויודעים את התורה כולם מחויבים בסיפור יציאת מצרים, והנה המצה השלימה צורתה כעגול, כמו האות סמ"ך, וכאשר חולקים אותה לשני חצאים שאינם שוים בגדלם אזי החלק הגדול דומה למ"ם והקטן לכ"ף, נמצא שיש לפנינו ב' מצות שצורתם כסמ"ך וחצי מצה שצורתו ככ"ף וחצי מצה שצורתו כמ"ם, ויש לומר דאלו המצות באו לרמז על אלו שמחויבין בסיפור יציאת מצרים וכמבואר בחז"ל שלכן נקראת לחם עוני שעונין עליו דברים הרבה.

החצי מצה שצורתה ככ"ף על החכמים, דהנה האדם בילדותו אין שכלו שלם, ואינו בא לכלל דעת וחכמה עד שנעשה בן כ' (כמבואר בגיטין ס"ה), החצי מצה שצורתה כמ"ם על הנבונים וכמו ששנינו (אבות פ"ה כ"א) בן מ' לבינה, המצה שצורתה כסמ"ך, על הזקנים וכמו ששנינו (שם) בן ס' לזקנה, ועוד מצה שצורתה כסמ"ך, על היודעים את התורה דהיינו ס' מסכתות שבש"ס, וכל הסוגים הללו מצוה עליהם לספר ביציאת מצרים.

סדר מועד בלשון יחיד לרמז על חביבות היום

ובזה יש ליישב מילתא דתמיהא, מה דמצינו בשמות של ששה סדרי משנה שכולם

יום טוב שני חביב מיום טוב ראשון

למתנה נפלאה זכו בני חו"ל, הוא המתנה של יום טוב שני של גלויות, שאף על פי שעיקרה נתקנה בעקבות הגלויות שגלו ישראל מעל אדמתם והיתה המציאות ששלוחי בית הדין לא הגיעו למקומות מושבותיהם המרוחקים, עם כל זה כבר נאמרו גדולות ונצורות מפי גדולי ישראל בגודל מעלת וחביבות זה היום, ואף עולה בחשיבותה באיזה בחינה יותר מיום טוב הראשון של חג, וכפי שיובא להלן. וכבר שאל פעם המגיד מקאזניץ זי"ע את היהודי הק' מפשיסחא זצ"ל מדוע ביום טוב שני של גלויות מרגישים יותר עריבות וקרבת ה' מיום טוב ראשון, והשיב לו שהוא דוגמת ההנהגה של אשה ובעלה, שלאחר שמריבים ביניהם ומתפייסים גדלה האהבה יותר מקודם לכן.

בעת בריאת העולם עלה התענוג לפני הקב"ה מיו"ט שני של גלויות

ויש להקדים ולומר, דאף שלמעשה הוי היום טוב שני תקנת חז"ל שתקנוה מפני הצורך, עם כל זה כבר כתב באמרי נועם (סוכות) שתיכף בבראשית הבריאה עלה לפני הקב"ה התענוג של יו"ט שני של גלויות, ולכן אחר שבירת הלוחות אמר הקב"ה למשה 'ישר כחך ששברת' (שבת פז), דהנה תיבת 'ששברת' עולה בגימטריא כמספר 'יום טוב שני של גלויות' והקב"ה החזיק טובה למשה על שבירת הלוחות שע"ז נצמחו הגלויות ותקנו יו"ט שני של גלויות, עיי"ש באורך.

מעלת יום טוב שני גדול מאוד עד שאי אפשר לשלם שכר עליה

והנה בירושלמי במסכת עירובין (פ"ג ה"ט) דרשו את הפסוק (שה"ש א ו) 'בני אמי נחרו בי שמוני נטורה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי' על יום טוב שני של גלויות, 'סבורה הייתי שאני מקבלת שכר על שנים ואיני מקבלת שכר אלא על אחת', ע"כ. וכתב בשער יששכר (חודש סיון) בשם זקינו השם שלמה זי"ע ששמע מהרה"ק בעל הדברי

פרפרת נאה לקשר י"ג ענינים בפיוט אחד מי יודע

לספירה, לרמז על יום טוב שני של גלויות, עיי"ש. והקשה על זה, דהיאך עושים סימן לגלות שהוא דבר רע, בשעת מתן תורה. ולפי דרכו תירץ דבא לרמז על יום טוב שני שיהיה לעתיד לבוא, שגם אז ינהגו יום טוב שני וכאמור.

ואפשר לרמז ענין זה בדברי המדרש (תנחומא נשא) על הפסוק (בראשית מג טז) 'וטבחו טבח והק': 'אין והכן אלא שבת', דהנה כתב הבני יששכר (מאמרי שבתות מאמר ז) שהמוספין הם כנגד יוסף הצדיק, עיי"ש. והנה 'טבח' מרמז על כל הימים טובים של גלויות, דהיינו יום ט' של סוכות ושמיני עצרת, יום ב' של שבועות, ויום ח' של פסח. ועל פי האמור יש לומר שבא לרמז ליום שכולו שבת, שגם אז לעתיד לבוא יקריבו קרבנות המוספין בימים אלו, דגם אז ינהגו יום טוב שני של גלויות, וכן"ל.

לעתיד ישפיע לנו הקב"ה יום טוב שני ממדת הרחמים

ועל פי זה אפשר לתרץ באופן מחודש את קושיית הרא"ש בראש השנה (טז), על הא דדרשו בגמרא ב"ג מידות של רחמים: 'ה' ה', אני הוא קודם שיחטא האדם, ואני הוא לאחר שיחטא ויעשה תשובה, והקשה, דלמה צריך למידת הרחמים קודם שיחטא האדם, עיי"ש. ולענינינו יש לומר דקאי על יום טוב שני של גלויות, דיום זה הוא גדול וקדוש מאוד כמבואר לעיל, וממדת הרחמים של הקדוש ברוך הוא נתנה לנו, על מנת להשפיע לנו אור גדול ושפע קודש בגלותינו למען נוכל להתחזק ולעמוד בתוקף חשכות הגלות. והנה לעתיד לבוא כאשר יתקיים הפסוק (ישעיה יא ט) 'כי מלאה הארץ דעה את ה' ויתבטל היצר הרע מן העולם, ולא יהיה עוד שום חטא ועוון, לכאורה לא נזדקק עוד ליום טוב שני של גלויות, דכל עיקרו לא נתקן אלא בשביל חטאנו, אך הכיצד נוכל להפסיד זה האור המיוחד, לזה מבטיח הקדוש ברוך הוא: 'אני הוא קודם שיחטא האדם ואני הוא לאחר שיחטא האדם', דהיינו שגם כאשר לא יהיה עוד חטא ועוון בעולם אשפיע לכם יום טוב שני של גלויות מצד מידת הרחמים.

וזהו שמשבחים ואומרים בהלל (תהלים קטו ט): 'ישראל בטח בה' עזרם ומגינם הוא, דהיינו שישראל המצפים לישועת ה' ולגאולה

לעתיד לבוא ינהגו יום טוב שני של גאולה

ובחידושים על הש"ס (ביצה ד) כתב לחדש עוד על דרך זה דלעתיד לבוא יהיו שני ימים

ישראל זכו לראות בפורענות מצרים כיון שהקדימו את נס קריעת ים סוף באמונתם

כתב מרן רביה"ק מהר"י ט"ב מסאטמאר זי"ע (ליקוטי אורח) דבר חידוש, שבאמת היה הים צריך להבקע בפני ישראל רק ביום השמיני ליציאתם ממצרים, אלא בכח האמונה הגדולה שהאמינו בה' זכו להקדים את הנס ונבקע להם ביום השביעי, עיי"ש.

והנה ידוע שכאשר נעשה לאדם נס להנצל מצרת רשעים, אזי אם הוא ניצול בזכותו, אז ראוי לראות במפלת הרשעים הנידונים באותה צרה, אבל אם ניצול שלא בזכותו אינו ראוי לראות, וכמו דמצינו בלוט (בראשית יט ז) כשניצל מהפיכת סדום שאמר לו המלאך 'אל תבט אחריו', וכדפירש רש"י: 'אתה הרשעת עמם ובזכות אברהם אתה ניצול, אינך כדאי לראות בפורענותם ואתה ניצול'.

ובזה יש לבאר הפסוקים אל נכון (שמות יד ל): 'ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים, וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים', פירוש, ויושע ה' 'ביום ההוא' דייקא את ישראל, ולא ביום שלאחריו כמו שהיה צריך להיות, זאת בזכות האמונה שהאמינו ישראל, וכיון שזכו לנס בזכות עצמם על כן זכו לראות 'את מצרים על שפת הים'.

טובים של גלויות, וזאת על פי מה דאיתא במסכת גיטין (נ) שהאיים שבים הגדול כנגד ארץ ישראל עד ים האוקיינוס הרי הם כארץ ישראל, ולעתיד לבוא כאשר יתקבצו כל ישראל על אדמתם ויתפשטו מושבותיהם ימה וקדמה צפונה ונגבה בוודאי ידורו גם שם באיים הרחוקים, שגם הם מגבול ארץ ישראל, ואז הרי ישובו לקדש על פי בית דין ועל פי הראיה, ולא יוכלו להודיע להם על קביעות המועדות, לא על ידי שלוחים ולא על ידי משואות, וממילא יצטרכו לנהוג שני ימים טובים מספק, ויקרא אז יום טוב שני של גאולה.

ובזה תירץ החתם סופר מה שהוקשה לו בדברי המגן אברהם בהלכות שבועות (סימן תצד) שכתב שקבלת התורה היתה ביום נ"א

'אבי', וסיים שיש בזה סוד גדול. והוא תמוה מאוד.

אכן נראה לבאר על פי מה דאיתא בטור (סימן תיז) שהשלוש רגלים מכוונים כנגד האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, עיי"ש. ויש לומר על פי דרכו שהיום טוב שני של גלויות הם כנגד האמהות שהן באו מחוץ לארץ ששם נוהג יום טוב זה. וזהו שאומר: 'ידבר משה את מועדי ה', הוא יום טוב שני של גלויות, 'אל בני ישראל' זה יום טוב ראשון, והקדים יום טוב שני ליום טוב ראשון לרוב חביבותו.

יום טוב שני לא יתבטל לעתיד לבוא

עוד זאת מצינו דבר חידוש שכתב החתם סופר בדרשותיו (דרוש לאחרון של פסח) שעל אף שלעתיד לבוא כל המועדות יהיו בטלים, מכל מקום יום טוב שני של גלויות לא יתבטל וישאר על מקומו, כי זה יהיה לזכר שהיינו בגלות והעלנו ה' ופדה את נפשינו מכל צרה, וכמו שכתב הרמב"ן בפסוק (שמות יב ב) 'החודש הזה לכם' דאף על גב דמצוה מן התורה למנות את החדשים לחודש ניסן, דהיינו לקרוא אותם 'החודש הראשון' 'החודש השני' וכו', לסימן גאולתנו ממצרים, מכל מקום תיקנו נביאי בבל שם פרסי לכל החדשים, ניסן אייר סיון וכן כולם, לסימן שהיינו בגלות בבל ופרס וגאלנו משם, וכן יהיה לעתיד לבוא ביום טוב שני של גלויות שנחוג אותו לזכר גלותינו וגאולתנו ממנו.

ובזה פירש מה שדרשו חז"ל (ברכות פ"א מ"ז) על הפסוק (דברים טז א) 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך' להביא לימות המשיח, וזה לשונו: 'והנה יום יציאה מארץ מצרים האמיתי אינו יום ראשון של פסח אלא יום אחרון של פסח שאנו עושים מספק, כי אז, יום אחר עברם את הים, יום שאחר זה יצאו אל מדבר שור, ואז יצאו מארץ מצרים כולו. ולזה באמורו 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך' להביא לימות המשיח' רומז ליום טוב של גלויות, שהוא יום היציאה מארץ מצרים, ואינו יום טוב דאורייתא רק של גלויות, ואותו נעשה לזכרון בימות המשיח'.

פרפרת נאה לקשר י"ג עניינים בפיוט אחד מי יודע

את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, דהיינו יום טוב אחרון של פסח, שאז היתה גמר הגאולה שיצאו מרשות מצרים לגמרי. ודרשו חז"ל 'כל ימי חיך להביא לימות המשיח', להורות שגם לעתיד לבוא לא יתבטל יום טוב שני לגדול מעלתו.

ששה סדרי משנה - כל הסדרים נקראים בלשון רבים: זרעים, נשים, נזיקין, קדשים, טהרות, חוץ מסדר מועד שנקרא בלשון יחיד, על שם היום האחד של מועד שמוסיפים בגלות יתר על מה שכתוב בתורה, לבטא בזה את ייחודו וחביבותו של יום זה.

שבעה ימי שבתא - היתרון שיש ביום טוב שני, דכל חג יש לו ימים בשבוע שאינו יכול לחול בהם, ועל ידי שמוסיפים יום טוב שני של גלויות שפיר יכול לחול בכל שבעה ימי שבתא.

שמונה ימי מילה - הם שמונת ימי המילה של יצחק אבינו שנולד ביום ראשון של פסח, ונכנס לבריתו של אברהם אבינו ביום אחרון של פסח, דמזה חזינן שיש חשיבות מיוחדת ליום טוב שני של גלויות.

תשעה ירחי לידה - היינו ימות המשיח שמכונים בספרי הנביאים כלידה, כמו (ישעיה סו ז-ח) 'בטרם תחיל לידה בטרם יבוא חבל לה והמליטה זכר וגו' כי חלה גם ילדה ציון את בניה, ולרמז שגם אז נעשה תשעה ימים לחג הסוכות, וכן בשאר ימים טובים, דלא נוכל לוותר על האור הגדול של יום טוב שני של גלויות.

עשרה דבריא - עשרת הדברות נתנו לישראל ביום נ"א לספירת העומר ולא ביום החמישים שאנו קוראים אותו היום 'זמן מתן תורתנו', לרמז

ותקנו יו"ט שני של גלויות, שהקב"ה התאוה לזה התענוג מעת בריאת העולם וכמ"ש באמרי נועם המובא בתחלת דברינו.

שלשה אבות - ארבע אמהות - הימים טובים הראשונים של המועדות מכוונים כנגד שלשת האבות, והימים טובים השניים שנתקנו בגלות מכוונים כנגד ארבע אמהות, והם חביבי טפי, כמו שמרומז בקרא, 'וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל', שהקדים 'אמי' ל'אבי'.

חמשה חומשי תורה - יום זה מרומז בפסוק שבחמשה חומשי תורה: 'למען תזכור

השלימה, יש להם לבטוח בו שגם אז לעתיד לבוא יהיה בט"ח, דהיינו הימים טובים של גלויות שיתן לנו ברוב טובו וחסדו. ויש לרמז: 'קדש ורחץ', לשון בטחון, כמו 'ביה אנא רחיץ', דהיינו שגם בליל הסדר כאשר הזמן גרמא לגאולה השלימה, גם אז צריכים למידת הבטחון לבטוח בה' יתברך שלא יתבטל לנו היום טוב שני.

הרמזים בפיוט 'אחד מי יודע'

נמצינו למדים עד כמה גדלה ושגבה מעלת יום טוב שני של גלויות עד שגם לעתיד לבוא לא נוכל להפריד ממנו והקדוש ברוך הוא ברחמיו יתנה לנו במתנה גם אז בזמן הגאולה. ואפשר להעמיס כל זה בפיוט 'אחד מי יודע' שאומרים בסוף הסדר אחר 'קל בנה ביתך בקרוב', דאחר שמבקשים על הגאולה העתידה שתבוא במהרה בימינו מוסיפים לומר שאף על פי כן לא יסור מעמנו היום טוב שני של גלויות, לרוב מעלתה וחשיבותה, וכדלהלן:

אחד מי יודע אחד אלוקיני שבשמים ובארץ - פירוש דמי יודע גדול מעלת היום האחד שמוסיפים על ימי החג המפורשים בתורה, 'אחד אלוקיני שבשמים ובארץ', דהיינו שתוכל לראות את רוב יקרתה ממה שעושים מצוה זו לשם שמים בלבד מחמת שאי אפשר לשלם שכר וגמול על מצוה גדולה ורבה כל כך, כמו שאמר הרה"ק מצאנו ז"ע.

שני לוחות הברית - היינו שהקב"ה החזיק טובה למשה, על ששבר הלוחות, שעל ידי זה נצמחו הגלויות,

נתינת מעות חיטין לעניים סגולה להנצל ממשוה חמץ

הגאון **רבי יוסף חיים זאנענפעלד** זצ"ל, רבה של ירושלים, נשאל פעם, דמצינו שני בעלי חיים שסייעו לישראל במצרים, הכלב והחמור, הכלב במה שלא חרץ לשונו כשיצאו ממצרים, והחמור שנשא את משאיהם של ישראל. והנה בקבלת השכר ישנו חילוק גדול ביניהם, הכלב קיבל בשכרו את הטריפות, כדכתיב (שמות כב ז) 'ובשר בשדה טריפה לא תאכלו לכלב תשליכו אותו', ואילו החמור זכה לדבר נכבד מאד, שכל פטר חמור מתקדש בקדושה ומקיימים בו מצות פדיון פטר חמור. ויש להבין מה נשתנה זה מזה, ומדוע לא זכה הכלב למה שזכה החמור להיות מתקדש בקדושה וליעשות חפצא של מצוה.

השיב רבי יוסף חיים על אתר: 'הבדל גדול ועצום ישנו בין השנים, כי הכלבים שלא חרצו את לשונם אמנם עשו דבר גדול, אך כל טובתם לא היה אלא בשב ואל תעשה, ואכן קבלו על זה שכר נאה לדורי דורות. משא"כ החמורים עשו מעשה של חסד וסייעו בגופם ממש לטובת ישראל על ידי שהטו את שכמם ונשאו את משאותיהם, ועל דבר זה של גמילות חסד עם הזולת בקום ועשה שפיר מגיעה הזכות להתקדש בקדושה ולהתעלות למדרגת חפץ של מצוה!'

והנה מסופר על הרה"ק **רבי שמואל מקאמינקא** זצ"ל שפעם אחת בעיצומו של פסח הגיע אליו אחד מתושבי העיר בבהלה שמצא חטה בחבית המים שלו, והוא לא ידע את נפשו מרוב צער על המכשלה שיצאה תחת ידו, הרגיעו רבי שמואל ואמר לו בבטחון: 'אינך צריך לדאוג, אין שום חטה בחבית המים שלך', הלה טען שראה במו עיניו את החטה והוא אף מוכן להביאו, אך רבי שמואל שב ופסק בתוקף: 'אין זה חטה!', הלך הלה והביא את החטה, ורבי שמואל נטלו וחתך את הגרעין ואכן הוברר לעין כל שאין זה חטה אלא עשב פשוט. נרעש הלה מגודל המופת, הלא זה רוח הקודש גלוי! אמר לו רבי שמואל: 'אין כאן מופת ולא רוח הקודש, אלא שהמוחרב כתב בריש הלכות פסח (אור"ח סימן תכט ס"א): 'שואלין בהלכות פסח קודם הפסח שלושים יום, וכתב הרמ"א 'ומנהג לקנות חטים לחלקן לעניים לצורך פסח', והטעם שנשמכו שני דינים אלו להורות שמי שנותן מעות חטים הרי זה סגולה ושמירה שלא יכשל בהלכות הפסח, וכיון שהייתי אצלך קודם הפסח לגבות מעות חיטין, והרמז את נדבתך ביד רחבה, ידעתי בוודאות שלא נכשלת בשתיית חמץ בפסח!'

ונראה לרמז דבר זה בפסוק (ויקרא י ט): 'מצות תאכל במקום קדוש', דהנה למדנו לעיל מפטר חמור, שהגומל חסד עם חבירו בקום ועשה זוכה להיות חפץ של קדושה, והו' שאמר: 'מצות תאכל - במקום קדוש', פירוש, שאם אתה רוצה להיות סמוך ובטוח שתאכל רק מצה כל ימי הפסח, בלי שום תערובת חמץ, אזי תקדים ליתן מעות חיטין לעניים שהוא דבר המקדש ומרומם, ואז תזכה לשמירה עלינוה שלא תכשל ח"ו באיסור חמץ.

ואפשר להעמיס זה בנוסח הכתוב בהגדות: 'מחזינן כוס שני וכאן הבן שואל, מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות וכו' הלילה הזה כולו מצה', מחזינן כוס לשני דהיינו שמספקין גם לשני צרכי החג, וכאן הבן שואל את אביו מה נשתנה הלילה הזה מכל השנה שנותנים סכומים גדולים כל כך לצדקה, והאב משיב לו: 'הלילה הזה כולו מצה', דהיינו שבלילה זה אנו צריכים להיות בטוחים שנאכל רק מצה ולא יתערב לנו שמץ חמץ, על כן צריכים לתת מעות לצדקה בכדי שנזכה לשמירה משמים.

פרשת נאה לקשר י"ג ענינים בפיוט אחד מי יודע

הוא לאחר שיחטא האדם, לרמז דאפילו קודם שיחטא האדם, דהיינו לעתיד לבוא שיתבטל היצר הרע ויעביר זדון מן הארץ, גם נזכה לרחמי ה' שיתן לנו אז את המתנה של יום טוב שני שיקרא יום טוב שני של גאולה.

ולזה אומרים בסיום הסדר: 'כאשר זכינו לסדר אותו כן נזכה לעשותו', דהיינו שכמו שזכינו לסדר אותו בשני ימים כן נזכה נמי לעתיד לבוא לקיים אותו בשני ימים ולזכות לאור הגדול והמיוחד שנקרא יום טוב שני.

שנים עשר שבטיא - לעתיד לבוא כאשר ישיב ה' את שבוע עמו מכל הארצות ומכל קצוי תבל וישבו כולם על אדמת ארץ ישראל, ובהכרח יצטרכו להתיישב ולדור גם באי הים הרחוקים שהם כנגד ארץ ישראל, ואז יצטרכו לנהוג שני ימים טובים של גאולה מאחר שלא יוכלו להודיע להם קביעותא דירחא על ידי שליח או על ידי משואות.

שלושה עשר מדיא - שתי המידות הראשונות הם ה' ה', אני הוא קודם שיחטא האדם ואני

על יום טוב שני שיהיה לעתיד לבוא אחר שיבוא משיח צדקינו וינהג גם בארץ ישראל באיים הרחוקים.

אחד עשר כוכביא - היינו השבטים הקדושים שיוסף הצדיק ראה בחלומו 'והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי' (בראשית לו ט), וכאשר באו אליו אמר יוסף הצדיק לאשר על ביתו: 'טבוח טבח והק', לרמז על קרבנות המוספין שלעתיד לבוא ביום שכולו שבת יקריבו גם ביום טב"ח, דהיינו ביום טוב שני של גאולה.

ארבע כוסות של הרה"ק רבי דוד מדינוב זי"ע

אפשר לשתות בכמות גדולה כל כך, על אחת כמה וכמה מן היין הישן! אך רבי דוד עמד בשלו והחותן הוכרח להסכים בלית ברירה.

בליל הסדר הסתכל החותן בפחד על חתנו הצעיר הממלא את כוס שלו בין המיוחד ומקדש עליו, רק מן הריח החזק שהתפשט בחדר היה אפשר להשתכר, אך רבי דוד שתה את כל הכוס ומאומה לא ניכר עליו. החותן נרעש למראה עיניו, אמנם הוא ידע שחתנו הוא איש מורם מעם, אך כזה דבר, הלא זה למעלה מדרך הטבע, הסדר נמשך הלאה כשהחותן מסתכל מידי פעם על חתנו לראות אם אינו זקוק לעזרה, אך רבי דוד המשיך הכל כרגיל ושתה ארבע כוסות בגביעו הגדול כשאין ניכרת עליו שום השפעה, לא זו בלבד, אלא אף אחר הסדר, כשפרשו כולם לשינה, נשאר רבי דוד ער ולמד שיר השירים עם מדרש ועסק בסיפור יציאת מצרים עד אור הבוקר.

למחרת כשהלך החותן לבית המדרש שאלוהו המתנגדים שבעיר בלעג: 'נ! איזה מופת עשה הרבי הצעיר שלך?', אמר להם החותן: 'צונכם לדעת איזה מופתים עשה?' וסיפר להם את שאירע בליל אמש, בהוסיפו לתאר להם את גודל הנס: 'גם אם ישתה אדם יין פשוט ביותר בגביע של חתני ישתכר בוודאי, קל וחומר ביין הישן שלי שכמה כפות ממנו די לשכר אדם מן השורה...', המתנגדים התקשו להאמין לסיפורו והציעו לחותן שבלייל הסדר השני ישלחו כמה אנשים שיעמדו תחת החלון ויראו אם אכן האמת כדבריו או לא.

בלילה הבא כשבאו מבית הכנסת וניגשו לעריכת הסדר, הבחין פתאום רבי דוד בכמה אנשים המסתובבים ליד החלון, 'מה זאת?' שאל את חותנו בתמיהה, 'הללו הם אנשים שרוצים לראות את הנהגותיך בליל הסדר' השיב החותן. מורת רוח עלתה על פניו של רבי דוד, 'מה אני קוסם שבאים לראות את קסמיו?', לא ולא! הלילה אשתה מן היין הרגיל בכוס הקטן שלך!...' ע"כ המעשה.

ויש לרמז זה במאמר המשנה (פסחים פ"ג מ"ה): 'חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, ובאבודרהם כ' שאין לגרוס 'להראות' את עצמו עיי"ש, דהיינו שאין להאדם להראות לאחרים עבודתו בקודש בליל הסדר, וכמו שאמר הרה"ק הנ"ל לחותנו וד"ק.

הרה"ק רבי דוד מדינוב זצ"ל נודע מקטנותו כגדול ובעל מדינה, וכשנעשה בר מצוה נלקח לחתן אצל נגיד אחד שהתחייב לפרנסו בכדי שיוכל ללמוד בהרחבת הדעת, אביו הבני יששכר זי"ע התנה עם המחזות שבנו ישרא לגור אצלו על מנת שיוכל להמשיך ולהתעלות בעבודת ה' ורק לכבוד יום טוב יוכל המחזות לקראו אליו, הלה הסכים לתנאי האמור ואכן רבי דוד נשאר לגור אחר נישואיו אצל אביו הקדוש.

ביום הפורים הראשון אחר החתונה שיגר המחזות משלוח מנות גדול ומכובד לחתנו, וצירף לו מכתב שהוא מזמינו לבוא אצלו לחג הפסח כפי התנאי שהתנה עם אביו. ואכן לקראת חג הפסח התכונן רבי דוד לצאת לדרך, כאשר נכנס אצל אביו ליטול ממנו ברכת פרידה, הוציא הבני יששכר מן הארון גביע כסף גדול ומסרו לבנו כשהוא מצוה עליו שישתה את הארבע כוסות של ליל הסדר דווקא בכוס זה, גביע זה היה מיוחד ביותר, הבני יששכר קיבלו מהרה"ק רבי שמעון מיערוסלאב זצ"ל שעשאו ממטבעות קודש של צדיקים שונים, והוא היה גדול מאוד עד שהכיל כמעט חמשה עשר שיעורי רביעית! רבי דוד נטל את הכוס מאביו ונפרד לשלום.

בהגיעו לבית חותנו קיבלו הלה בכבוד גדול, ונתן לו חדר מיוחד עם ספרים שיוכל להמשיך בעבודת קדשו, בערב פסח הכניסו חותנו למרתף היין שלו והציע לו לבחור לעצמו יין כאוות נפשו ממבחר היין העצום הנמצא במקום, רבי דוד הלך אנה ואנה כשהותנו מלווהו ומראה לו על כל חבית: 'זה יין משובח מטוקאי, זה יין ישן מצרפת', כך המשיכו והלכו עד שרבי דוד הבחין בצד בחבית אחת ישנה מאוד שקורי עכביש מכסים אותה, 'מה זאת?' שאל לחותנו, 'אה' התלהב הלה, 'יין זה הוא היין המיוחד ביותר בכל המרתף, יין זה הוא ישן נושן עד מאוד וקיבלתיו בירושה מאבי זקני, 'אם כן' אמר רבי דוד 'אשמח לקיים את מצות הלילה ביין זה', 'מיין זה?' שחק החותן, 'מיין זה אי אפשר לשתות אפילו כוס אחת וכ"ש ד' כוסות, כף אחת מיין זה יכולה להפיל את השותה בתרדמה למשך כמה וכמה שעות! משתמשים בו בעיקר לצורך חולה שאינו מכניס מאכל לתוך פיו כשרוצים לעוררו ולחזקו, ונותנים לו כף קטנה לתוך פיו זה מכניס בו כח למשך כל היום, אך רבי דוד התעקש: 'אני חפץ לשתות דווקא מיין זה, ואם אינך רוצה אשובה לי לבית אבי', למשמע דבריו נכנע חותנו, מאחר שידע שחתנו אינו אדם פשוט, אך הוא אמר לו שלכל הפחות יש לדאוג לכוס קטנה שיוכל לשתות ממנו רוב כוס, גם כך הסכנה גדולה אך עדיין אין זה דומה לכוס רגיל. אולם שוב הפתיע רבי דוד את חותנו, הוא הוציא מאמתחתו את הגביע שמסר לו אביו והראה לו: 'בזה אשתה את הכוסות הלילה, 'מה?' צעק החותן בבהלה, 'בכוס זו?', הלא גם יין רגיל אי

זכות הוצאת הגליון נתנדב לע"נ
הרה"ח ר' משה חיים
ב"ר אשר זעליג ע"ה
הונצח ע"י חתנו ידידינו
הרה"ח ר' דוד שטיינבערג הי"ו